

Een betere financiële sector bereik je sneller met deugden dan met regels. Toch wordt na iedere misstand de regelgeving aangescherpt, zonder dat er iets wezenlijks verandert. Regels krijgen we opgelegd, deugden horen bij onszelf.

Een deugdelijke financiële sector

TEKST GERT DE JONG | BEELD BAS VAN HATTUM

Nu hebben regels het voordeel dat ze helderheid geven en dat je precies weet wat je moet doen. Daar tegenover staat dat het lastig is te bepalen welke regels nu precies gelden voor welke situatie. Bovendien: regelgeving kan nog zo gedetailleerd zijn, mensen zijn altijd in staat de mazen in de wet te vinden. Hoe meer regels er zijn, des te groter de kans dat regels ontweken worden, expres of per ongeluk. Als er teveel regels zijn, dan nemen we ze al snel minder nauw. Meer regelgeving schiet vaak zijn doel voorbij.

INTRINSIEK

Deugden daarentegen leggen geen zaken vast, maar doen een beroep op het oordeelsvermogen van de professional. Deugden zijn te omschrijven als karaktereigenschappen die ons richting geven het goede te doen. Binnen de deugdenethiek wordt weleens een schema gebruikt dat vier zaken bij elkaar brengt: deugden, praktijken, het intrinsiek goede (internal goods) en instituties. Het schema komt van de ethicus MacIntyre die zich weer baseert op Aristoteles.

Deugden, zo stelt hij, komen tot uiting in en helpen binnen de beroepspraktijken waarin mensen werken. Onder deze *praktijken* verstaat hij zeker niet al het werk dat verricht wordt, maar alleen die situaties waarin mensen samenwerken aan taken met de nodige complexiteit en waarin ernaar gestreefd wordt het beste werk te leveren, waarin gestreefd wordt naar excellentie. MacIntyre noemt bijvoorbeeld dat tegen een bal trappen geen praktijk is, maar voetballen wel; een muur met sellen niet, architectuur wel.

Die praktijken leveren dan het *intrinsiek goede* op: realisatie van het werk dat goed is vanwege zichzelf. Artsen, bijvoorbeeld, leveren het intrinsiek goede als ze patiënten genezen. Verzekeringsadviseurs leveren het intrinsiek goede als ze in een juiste balans tussen risico en kosten, klanten voldoende financiële zekerheid bieden. Kredietverstrekkers leveren het intrinsiek goede als ze financiering mogelijk maken die bijdraagt aan gezonde bedrijfsvoering die weer past binnen wat goed is voor de samenleving.

Die praktijken, of dat werk, vindt altijd plaats binnen organisaties of bedrij-

ven. MacIntyre spreekt dan over *instituties*. Als er geen institutionele kaders zijn, is er geen bedding waarbinnen de praktijken kunnen plaatsvinden.

UITDAGINGEN

Maar daarmee ontstaan nieuwe problemen, of liever: uitdagingen. Instituties moeten in stand worden gehouden. Een bedrijf moet aan bepaalde voorwaarden voldoen om te blijven bestaan. Er zal voldoende geld binnen moeten komen, men moet bekendheid en status verwerven. MacIntyre noemt dat het *extrinsiek goede*. Dat zijn weliswaar goede dingen, maar ze zijn niet eigen aan de praktijk van een beroepsbeoefenaar. Ze hebben daarnaast het gevaar in zich dat ze praktijken corrumperen: geld, status en prestige kunnen het belang van het intrinsiek goede als het ware naar de achtergrond verdringen. Het ingewikkelde van het extrinsiek goede is dat het iets dubbelzinnigs heeft: het is noodzakelijk voor het voortbestaan van de organisatie, maar draagt het gevaar in zich om dominant te worden. We kennen voorbeelden genoeg in de financiële wereld. Misschien kun je zelfs stellen dat het New Financial Forum is

opgericht als tegengeluid tegen de dominantie van het extrinsiek goede.

PERSOONLIJK

Om die dominantie te voorkomen spelen deugden een cruciale rol in het schema 'deugden, praktijken, intrinsiek goede en instituties'. Deugden zijn – we zagen het al – karaktereigenschappen. Je verwerft deugden al doende binnen de praktijken wanneer naar excellentie wordt gestreefd. Telkens weeg je af waar je naartoe werkt, wat de doelen zijn, of wat de *purpose* is. Deugden zijn daarmee veel persoonlijker dan regels. Regels krijgen we opgelegd, deugden horen bij onszelf.

Die doelgerichtheid is essentieel: met het oog waarop doen we de dingen? Wat is de bijdrage aan het grotere geheel of aan het algemeen belang?

Die deugden moeten we aanleren. En we leren ze aan door in gesprek te gaan (in de leer te gaan) bij onze collega's. Wie een deugdelijke beroepsbeoefenaar wil worden, moet in de traditie van het vak stappen. Daar leer je wat excellentie is en waar het in het vak om draait. Zo houden de deugden je op koers. Doel is het intrinsieke goede en dat is in maatschappelijk verband het financiële systeem van onze samenleving draaiende houden, zodat onze samenleving en alle mensen binnen onze samenleving kunnen floreren. In kleiner verband is het klanten helpen bij hun financiële vraagstukken zodat zij hun onderneming kunnen runnen, hun huis kunnen kopen of hun risico's kunnen verzekeren. Deugden vormen daarmee een innerlijk kompas en zijn daarmee veel krachtiger dan regels. Wie regels overtreedt, benadeelt vaak anderen, maar wie deugden negeert, benadeelt zichzelf. ■

Gert de Jong (1961) is onderzoeker bij CAREM (het kenniscentrum van de faculteit Business en Economie van de Hogeschool van Amsterdam) met Vakbekwaamheid als speciaal onderzoeksthema.

GERT DE JONG:
 “WIE DEUGDEN NEGEERT,
 BENADEELT ZICHZELF.”